

PEILING

Hoe lang is een minister-president houdbaar?

Paul van Lange, hoogleraar sociale psychologie (Vrije Universiteit)

'Rutte heeft een opmerkelijk lange houdbaarheid als premier. Hij heeft niet de arrogantie die je zou kunnen verwachten van iemand die tien jaar een land leidt, blijft joviaal en benaderbaar.'

'Toch is het goed als we een maximum opleggen aan de tijd die iemand premier kan zijn. Ik zou die op twee termijnen, acht jaar dus, zetten. Allereerst omdat de premier niet door een meerderheid is gekozen: was dat wel zo, dan zou je kunnen beargumenteren dat iemand langer kan aanblijven. Maar Rutte heeft nog geen twee miljoen stemmen; niet eens zoveel voor iemand met wie we zo vertrouwd zijn geraakt.'

'Bovendien omringen de meeste premiers zich graag met vertrouwelingen. Begrijpelijk. Maar het brengt het risico van groepsdenken en van blinde vlekken. Misschien had een nieuwe premier en een nieuw kabinet de toeslagenaffaire eerder opgemerkt. Vele zaken worden dan kritisch tegen het licht gehouden. De maatschappij is gebaat bij een andere leider eens in de zoveel tijd: het is gezond voor de democratie en het gevoel van representatie, omdat een ander publiek en andere belangen worden gediend. Iedere leider kiest eigen thema's die extra aandacht krijgen - het is goed als daar variatie in zit.'

Julia Wouters (politicoloog, schreef boek *De zijkant van de macht*)

'Wie te lang meedraait in de politiek, zoekt politieke oplossingen, in plaats van oplossingen die de samenleving vooruit helpen. Partijleiders en fractievoorzitters kijken dan hoe ze een debat kunnen overleven, in plaats van een probleem verhelpen. Je gaat lastige zaken wegstoppen of verzwijgen. Het is gevaarlijk te lang te blijven zitten: dan word je politiek te handig, slim en opportunistisch. Ik noem dat het gif van de politiek.'

'Tegelijkertijd is politiek een lastig vak. Het vergt ervaring om verandering te weeg te brengen en om de tanker die het logge ambtenarenapparaat is, in beweging te krijgen. Politiek is dus ook gebaat bij bestuurlijke ervaring. Bovendien ervaren velen het als een geruststelling als er een ervaren premier is. Dat geeft vertrouwen.'

'Toch is het goed om een maximum-termijn aan een premierschap te verbinden, om te garanderen dat een minister-president de politiek niet alleen nog ziet als een spel dat gewonnen moet worden. Daar komt bij dat het partijen dwingt eens in de zoveel jaar na te denken over goede opvolgers en premierwaardige kandidaten klaar te stomen. Vers bloed, frisse verwondering en oprechte verbazing vormen de zuurstof voor de politiek. Vaak treedt een kabinet af zonder

Premier Rutte in 2010.

Foto ANP

Premier Rutte in 2021.

Foto ANP

Als het kabinet-Rutte IV er komt, hebben we straks de langstzittende premier uit de Nederlandse geschiedenis. Is al die ervaring juist goed, of **is het premierschap gediend met een maximale duur?** Politiek experts reageren.

dat het een premier aan te rekenen is, dus kun je die termijn niet zomaar afbreken op twee kabinetten; tien jaar zou een goede stelregel zijn.'

Frans Weisglas, oud-voorzitter Tweede Kamer (VVD)

'In de verkiezingscampagne kwam D66-lijsttrekker Sigrid Kaag met het voorstel om het premierschap te beperken tot maximaal twee termijnen. Daar voel ik niet veel voor. In landen met een gekozen president, zoals de VS, is dat misschien logisch, maar wij hebben een ander politiek systeem. Met een benoemde premier, op voordracht van de coalitiepartijen. De vraag is waarom je daarvan zou afwijken als het goed gaat. Ruud Lubbers is de huidige recordhouder en die deed het heel lang prima, zeker ook nog in het begin van zijn derde kabinet. Je moet dus niet het kind met het badwater weggooien.'

'Diezelfde redenering gaat ook op voor de Tweede Kamerleden zelf: ik ben tegen het maximum van twee termijnen dat veel partijen hebben ingevoerd. Bij de laatste verkiezingen zijn mede hierdoor zo'n zeventig parlementariërs vertrokken uit de Kamer. Daarmee verlies je veel ervaring en deskundigheid.'

Wie te lang meedraait, krijgt te maken met het gif van de politiek: puur opportu-nisme

Paul van Lange

Julia Wouters

Frans Weisglas

Barbara Oomen

Joop van den Berg

'Of neem Angela Merkel, die zit er al bijna zestien jaar. Duitsland, Europa en de wereld zouden veel positieve inbreng en vakmanschap gemist hebben als zij na acht jaar te horen had gekregen: het spijt me, maar uw termijn als bondskanselier zit erop.'

Barbara Oomen, hoogleraar staatsrecht (Universiteit Utrecht)

'Er is momenteel sprake van een 'presidentialisering' van het premierschap. Van oudsher hebben we in Nederland collegiaal bestuur, waarbij de minister-president de primus inter pares is, de eerste onder gelijken. Dat betekent dat hij de ministerraad voorziet en naar buiten toe optreedt als gezicht van het kabinet, maar dat alle besluiten gezamenlijk worden genomen.'

'Intussen krijgt de premier steeds meer invloed. Zijn positie is steeds machtiger, mede door zijn rol in Europa als regeringsleider. Daardoor raakt het systeem uit balans. Zo krijgen Tweede Kamerverkiezingen in toenemende mate het karakter van een premiersverkiezing. Daarom voerde Sigrid Kaag campagne met de leus 'nieuw leiderschap'. En Rutte wijst nu naar zijn eigen mandaat van 1,9 miljoen stemmen; terwijl er een coalitie gevormd moet worden tussen partijen, gaat het steeds meer om personen.'

'Het is nooit goed te lang op dezelfde positie te blijven zitten en in het geval van de premier zorgt het voor machtsongelijkheid; de zittend premier heeft altijd een kennisvoorsprong. Ook in het bedrijfsleven is er al een maximumtermijn voor sommige bestuursfuncties. Daarom ben ik ervoor om het aan banden te leggen, zoals al in elf andere landen gebeurt. Zo ligt er in IJsland het voorstel om het premierschap te beperken tot maximaal acht jaar.'

Joop van den Berg (Eerste Kamerlid PvdA)

'Het is zeldzaam dat een premier het langer dan twee termijnen volhoudt. Tot nu toe lukte dat alleen Lubbers, Drees, Beerenbrouck en Rutte. Het premierschap is zwaar, in principe ben je na twee termijnen opgebrand. Bij Drees was na twee perioden het beste er ook af. Later zei hij me: 'ik was niet moe; ik was het moe'. Hij doelde op de voortdurende strijd tussen de KVP en zijn PvdA.'

'Toch ben ik niet voor het beperken van de tijd die iemand premier kan zijn. Het is wijs op te stappen, maar je moet het niet verplichten. Er kunnen omstandigheden zijn, een crisis, waarbij het goed is als een ervaren premier doorgaat. In feite is deze situatie van toepassing op Rutte. Een nieuwe premier zou zich eerst moeten inwerken, dat nekt de slagvaardigheid. Een rigide regel die het vertrek verplicht, gaat dan te ver.'

Maurits Chabot, Peter Wierenga